

УДК 351.773.13

А. М. Пугач,

к. т. н., доцент кафедри сільськогосподарських машин,

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

A. Pugach,

Candidate of Technical Sciences, reader, reader Dept. of agricultural machinery,

Dnepropetrovsk State Agrarian University of Economics

SPECIFICITY OF REALIZATION OF SCIENTIFIC STATE REGULATION THE AGRICULTURAL SECTOR AT THE REGIONAL LEVEL

Розглянуто завдання наукового забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні. Визначено основні завдання інноваційного розвитку в аграрному секторі. Запропоновано засади розробки стратегії розвитку аграрного сектору на регіональному рівні. Обґрунтовано доцільність створення регіональної технологічної платформи. Запропоновано пріоритетні напрями наукового забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні.

The problems of scientific support of state regulation of the agricultural sector at the regional level. The main task of innovative development in the agricultural sector. It proposed a framework development strategy for the agricultural sector at the regional level. The expediency of establishing a regional technology platform. Proposed priority directions of scientific support of state regulation of the agricultural sector at the regional level.

Ключові слова: державне регулювання, інноваційний розвиток, аграрний сектор, регіональна технологічна платформа, регіон, регіональний рівень, сільське господарство.

Key words: state regulation of innovation development, agriculture, regional technology platform, the region, the regional level, agriculture.

ВСТУП

Ефективний інноваційний розвиток аграрного сектору ґрунтується на впливі великої кількості чинників зовнішнього і внутрішнього характеру. Внутрішня середа розвитку аграрного сектору насамперед складається з комплексу взаємопов'язаних елементів розвитку виробничої діяльності. Сучасний аналіз організації інноваційної діяльності аграрного сектору повинен включати оцінку багатьох чинників і показників розвитку аграрного виробництва. Система чинників, які впливають на наукове забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні, повинна включати показники технологічного та організаційно-економічного порядку.

Основною конкурентною перевагою України є потужний, незважаючи на всі останні потрясіння, аграрно-природний потенціал: наявність великих земельних угідь, у тому числі найбільш родючих чорноземів, забезпеченість водними ресурсами, різноманітність природно-кліматичних зон. Головними ж проблемами розвитку аграрного сектора економіки нашої країни є технологічне відставання в багатьох галузях і регіонах; хронічний диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та засоби для її виробництва; нерозвинена соціальна інфраструктура села, що призводить до відтоку сільського населення в більшості регіонів України.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Стійкий економічний розвиток аграрного сектору України є неможливим без використання і стимулювання досягнень фундаментальних, технічних і прикладних наук, впровадження сучасних високих технологій, активізації всіх елементів науково-технічної сфери аграрного сектору на регіональному рівні. Першочерговим завданням реалізації наукового забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні має бути формування регіональних та галузевих інноваційних систем як найважливішого чинника підвищення розвитку конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників аграрної продукції на внутрішньому і світовому ринках. Тому в роботі ставиться завдання визначити специфіку реалізації наукового забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток аграрного ресурсного потенціалу України на регіональному рівні визначає можливості його розвитку за допомогою використання всього комплексу територіальних ресурсів, географічного положення в інтересах підвищення якості життя населення регіону, виявлення особливостей існуючої та перспективної структури його розвитку.

Сутність аграрного ресурсного потенціалу України на регіональному рівні пов'язана із забезпеченням прогресу в розвитку продуктивних сил, виробничих відносин і надбудови. Соціально-економічний розвиток аграрного потенціалу на регіональному рівні не може бути постійною величиною, оскільки він знаходиться в залежності від тих фундаментальних кількісних і якісних змін, які відбуваються в суспільстві в цілому. Іншими словами, соціально-економічний потенціал регіону, будучи складовою частиною всього комплексу національної економіки, існує в системі такого комплексу на основі діалектики співвідношення частини і цілого, закономірностей розвитку соціально-економічного потенціалу взагалі і конкретних його проявів на регіональному рівні. Все це відображає спрямованість на виявлення резервів і застосування якісних факторів регіонального зростання, залежного від взаємодії продуктивних сил, виробничих відносин і надбудови.

Функціонування соціально-економічного розвитку регіонів включає взаємодію всіх елементів регіонального відтворення, що свідчить про важливість детального його аналізу в процесі проведення модернізації.

Основними завданнями наукового забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні на даний момент мають бути:

- формування та розвиток інноваційної інфраструктури в аграрному секторі;
- становлення організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектору;
- вдосконалення форм, способів організації та стимулювання інноваційної діяльності в аграрному виробництві.

У найближчі роки мають бути проведені кардинальні реформи науково-технічної сфери аграрного сектору на регіональному рівні, створена база і основні елементи національної та галузевої інноваційної системи, сформований ефективний економічний механізм впровадження інновацій. Так, в частині сільського господарства необхідно одночасне вирішення як мінімум трьох найважливіших завдань: стимулювання інноваційних пропозицій з боку аграрної науки, підвищення сприйнятливості до інновацій самого сільського господарства, формування ефективної системи взаємодії науки і виробництва.

Крім власних науково-технічних розробок, у сучасних умовах важливим завданням інноваційного розвитку в аграрному секторі є запозичення прогресивних ідей, новацій та інновацій в інших країнах. Це також тісно пов'язане з побудовою національної інноваційної системи — мережі інститутів, установ та організацій у громадському та приватному секторах, що ініціюють, запозичують, імпортують та адаптують інноваційні технології з метою підвищення науково-технічного рівня вітчизняного виробництва. З цих позицій інновації є як визначальними факторами подолання поточних кризових явищ, так і стратегічним ресурсом довгострокового розвитку і вбудовування вітчизняної економіки до нового світового технологічного укладу [1, с. 11].

На шляху вирішення кожного з зазначених нами завдань існують значні бар'єри та перешкоди. Аграрна наука за роки кризи мимоволі втратила значну частину свого інтелектуального та кадрового потенціалу: була різко ослаблена, зокрема, система зональних інститутів, дослідних станцій, науково-виробничих та випробувальних господарств, тисячами напрямів пов'язують дослідні установи з виробництвом, які дозволяють ефективно впроваджувати наукові досягнення і поширювати передовий досвід.

Узагальнення наукових досліджень дозволило виділити і класифікувати фактори, що роблять негативний і позитивний вплив на інноваційний розвиток аграрного сектору на регіональному рівні.

Виходячи з наявності негативних факторів і обмежених ресурсів, пріоритетним має стати державна підтримка фун-

даментальних досліджень і найважливіших прикладних розробок, орієнтованих на швидку віддачу, а також залучення інвесторів до сільськогосподарського виробництва, що відповідає завданню організації інноваційної діяльності. У перспективі ж слід посилити дослідження з землеробства, екологічного випробування видового і сортового різноманіття, земельних відносин, економіки і управління аграрним сектором.

Сьогодні необхідно розробити стратегічний підхід планування розвитку аграрного виробництва, заснований на програмно-цільових методах управління, який і на рівні регіонів, і на рівні держави використовується при формуванні програм відтворення аграрного сектору недостатньо ефективно.

При розробці стратегії розвитку аграрного сектору на регіональному рівні необхідно виявити проблеми, що стоять перед сільським господарством і продовольчим ринком регіону, сформувати сильні і слабкі сторони учасників ринкових відносин у системі аграрного бізнесу. Для цього слід скористатися сучасним методом стратегічного аналізу за методикою SWOT.

На нашу думку, враховуючи важливість аграрної складової національного господарства для розвитку регіонів, треба розробити нову стратегію розвитку аграрного сектору, в основі якої має бути створення умов для мобілізації внутрішніх і збільшення припливу зовнішніх інвестиційних ресурсів до аграрного виробництва, інноваційної інфраструктури галузі, залучення фінансових ресурсів, нових технологій і управлінської майстерності в конкретні інвестиційні проекти для сталого розвитку аграрного сектору на регіональному рівні.

Найбільш прийнятним етапом розробки стратегії розвитку аграрного сектору на регіональному рівні можна вважати сценарій інноваційного розвитку, орієнтований на якісний рівень економічного зростання виробництва. Перехід на такий шлях можливий тільки при максимальній активній реалізації державної аграрної політики на державному та регіональному рівнях.

Варіант інноваційного розвитку припускає прискорене освоєння інноваційних чинників технологічної, управлінської, економічної та соціальної сфер аграрного сектору. Він має забезпечити інтенсивне зростання виробництва аграрної продукції в регіонах — до рівня раціональних норм споживання. Зазначений варіант розвитку ґрунтується на високих темпах оновлення як виробничої, так і організаційної структури аграрного виробництва, реформування всієї системи управління. На зазначеній основі будуть створені передумови для підвищення продуктивності праці, стабілізації та зростання фондівіддачі.

Інноваційний розвиток аграрного сектору на регіональному рівні з урахуванням його інвестиційної привабливості може бути заснований на застосуванні кредитного механізму. Реалізація нового механізму кредитування аграрного бізнесу може бути проведена на основі такої структури, як регіональний фонд підтримки аграрного бізнесу. При цьому в якості забезпечення повернення кредиту можуть бути надані окремі види виконання зобов'язань, такі як застава, порука, банківська гарантія. Розмір плати за користування кредитними коштами повинен залежати від розміру і терміну кредиту.

Необхідно сформувати систему управління, яка забезпечить скоординовану роботу всіх учасників кредитно-гарантійної схеми, при цьому необхідно виділити першочергові заходи, які забезпечують:

- прискорене освоєння лізингу, венчурного інвестування;
- формування технологічних майданчиків;
- гарантії великих підприємств, які зацікавлені в інтеграційних зв'язках з новими учасниками аграрного бізнесу;
- використання майна неефективних і неплатоспроможних підприємств в якості джерела ресурсного за-

безпечення належного аграрного бізнесу та створення об'єктів його сучасної інфраструктури.

Окремо слід підкреслити значимість вдосконалення системи страхування. Даний напрям відіграє значну роль зважаючи на багато ризиків, які виникають при реалізації інноваційних проектів. У цьому зв'язку для інтенсивного шляху розвитку сільського господарства регіону доцільно, щоб уряд на регіональному рівні мінімізував частину ризиків. Це можливо шляхом страхування проектів, що реалізуються на основі інноваційних розробок. Для залучення інвесторів до реалізації інноваційного проекту в аграрному секторі страхова сума виділяється з коштів Фонду страхування і резервується на депозиті в банку.

Вибір головних пріоритетів розвитку аграрного сектору на регіональному рівні повинен здійснюватися за допомогою стратегічного планування розвитку регіону. Одним з дієвих інструментів реалізації принципів такого планування стає нормативна база індикативного планування. В основу методології індикативного планування повинна бути покладена концепція стійкого відтворення і збалансованого саморозвитку многоресурсних систем регіону.

Регіональна технологічна платформа є формою реалізації приватно-державного партнерства, способом мобілізації можливостей і взаємовигідного співробітництва зацікавлених сторін (держави, бізнесу, науки, освіти, споживачів) та інструментом розробки та реалізації інноваційної політики для підтримки інноваційного розвитку та технологічної модернізації аграрного сектору в частині вирішення проблем продовольчої безпеки, здорового харчування населення та раціонального природокористування.

Регіональна технологічна платформа є об'єднанням на основі реалізації принципів добровільності та рівноправності учасників, організацій будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у тому числі державних установ, професійних об'єднань, асоціацій недержавних організацій, наукових організацій, для вирішення проблем продовольчої безпеки, здорового харчування населення, раціонального природокористування [2, с. 193].

Метою створення регіональних технологічних платформ є:

- об'єднання зусиль бізнесу, держави та науки;
- формування високоефективних технологій розведення, вирощування та переробки продукції рослинництва, тваринництва та рибництва з випуском нових конкурентоспроможних харчових та кормових продуктів;
- впровадження системи зберігаючого землеробства;
- розвиток сучасного вітчизняного виробництва харчових продуктів здорового харчування, включаючи збагачені незамінними нутрієнтами харчові продукти, продукти функціонального призначення, спеціалізовані лікувальні та профілактичні продукти;
- моніторинг стану харчування населення та оцінки ризику розвитку розповсюджуваних аліментарно-залежних захворювань з урахуванням особливостей харчування в окремих регіонах;
- вдосконалення методів діагностики, профілактики хвороб та лікування сільськогосподарських тварин;
- підвищення екологічної безпеки сільського господарства, хімічних та харчових виробництв, у тому числі вирішення проблем комплексної переробки продуктів та відходів;
- моделювання та розробка енергозберігаючих технологій сільгосптехніки та обладнання харчових і переробних виробництв;
- розробки технології одержання і переробки полімерних композитів для харчової промисловості та сільського господарства, в т. ч. для біорозкладаної тари та упаковки;

— вдосконалення підготовки кваліфікованих працівників і розвитку кадрового потенціалу в аграрному секторі;

— вдосконалення економічних механізмів аграрного сектору та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій;

— створення і розвиток комунікативних інструментів та нормативно-правового регулювання за напрямками реалізації технологічної платформи.

На жаль, в Україні немає жодних правових підстав для створення технологічних платформ, тому українські національні технологічні платформи (УНТП) нині перебувають у зародковому стані. Проте науковці з університетів та установ НАН України активно обговорюють цю проблему й ініціюють створення в нашій державі цих інноваційних структур.

ВИСНОВКИ

Отже, головними пріоритетними напрямками науково-го забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні сьогодні є: впровадження нових високопродуктивних, ресурсозберігаючих технологій виробництва сільськогосподарської продукції з урахуванням природно-кліматичних зон регіонів; підтримка та стимулювання товаровиробника, підвищення рівня ефективності використання коштів державної підтримки; створення особливих економічних зон агропромислового типу; створення та розвиток інтегрованих структур (великих агрофірм, холдингів та ін.); стимулювання розвитку особистих підсобних господарств і малих форм господарювання в агропромисловому комплексі; формування технологічної платформи модернізації галузі; розвиток лізингу для зміцнення матеріально-технічної бази товаровиробників, підвищення технічного оснащення та технологічного переоснащення аграрного сектору; розвиток центрів наукового забезпечення аграрного сектору та інноваційних структур зі створення та освоєння нововведень в сільському господарстві; розвиток мережі бізнес-інкубаторів (технопарків) як підготовчих майданчиків для малих підприємств в аграрному секторі; впровадження сучасних методик з організації підготовки та перепідготовки кадрів для аграрного сектору.

Реалізація комплексу запропонованих пріоритетних напрямків наукового забезпечення державного регулювання розвитку аграрного сектору на регіональному рівні повинна також включати розвиток регіональних технологічних платформ, що дозволить забезпечити вихід України на більш значимі позиції на світовому ринку.

Література:

1. Клокар О.О. Формування заходів ефективної державної підтримки відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки / О.О. Клокар // Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. — 2014. — Вип. 36. — С. 10—16.
2. Ільчук О.М. Наукові засади державного регулювання аграрної сфери в умовах підвищених ризиків / О.М. Ільчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. — 2013. — Вип. 181 (4). — С. 193—199.

References:

1. Klokar, O.O. (2014), "Formation of effective measures of state support for the reproduction of the resource potential of the agricultural sector", *Vcheni zapiski universitetu "KROK"*. Seriya: Ekonomika, vol. 36, pp. 10—16.
 2. Ilchuk, O.M. (2013), "Scientific bases of state regulation of the agrarian sector in the conditions of high risks", *Naukoviy visnik Natsionalnogo universitetu bioresursiv i prirodokoristuvannya Ukraini*. Ser.: Ekonomika, agrarniy menedzhment, biznes, vol. 181 (4), pp. 193—199.
- Стаття надійшла до редакції 01.02.2016 р.*